

DOI: 10.25140/2411-5215-2022-2(30)-139-150

УДК 336.77:330.567.22

JEL Classification: G21

Андрій Кравченко

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: kravchenko9746@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1001-660X>

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ НЕЗАБЕЗПЕЧЕНОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

У статті проведено аналіз та порівняння показників обсягу незабезпеченого споживчого кредитування в Україні та країнах Східної Європи, таких як Болгарія, Угорщина, Молдова, Польща, Румунія, Словаччина та Чехія. Також для порівняння було наведено показники незабезпеченого кредитування інших розвинених країн – США та Німеччини. Додатково було описано переваги досліджуваного виду кредитування для розвитку національної економіки. Було проаналізовано причини зростання популярності незабезпечених споживчих кредитів. На основі проведеного аналізу було здійснено порівняння країн, виявлено місце України та виділено основні тенденції показників незабезпеченого споживчого кредитування в обраних країнах.

Ключові слова: кредитування; незабезпечений споживчий кредит; економіка; банківська система; Східна Європа; кредитний ринок.

Табл.: 2. Бібл.: 17.

Постановка проблеми. Поступовий розвиток економіки в розвинених країнах зумовив виділення кредитного ринку як однієї з головних складових національної економіки, оскільки такий ринок дає можливість перерозподілити грошові потоки всередині економіки кожної країни та впливати на її стабільність і стійкість. Незабезпечене споживче кредитування, у свою чергу, є одним із ключових елементів сучасного кредитного ринку. Розвиток окресленого виду кредитування здійснює позитивний вплив на банківську систему кожної країни, оскільки дозволяє диверсифікувати банківські активи, збільшити обсяги клієнтської бази, забезпечити економічний розвиток за рахунок зростання виробництва товарів і послуг.

Географічно Україна належить до регіону країн Східної Європи. Більшість країн цього регіону є не тільки країнами-сусідами України, а є повноправними членами Європейського Союзу з розвинутою економікою, банківською системою та загалом ринком кредитних послуг. Незабезпечені споживчі кредити є одним із пріоритетних напрямів діяльності й українських банків. У сучасних умовах спостерігається перманентне зростання попиту на зазначені види кредитів з боку населення. Саме тому, зважаючи на конституційно закріплене прагнення України до членства в ЄС та постійне приведення у відповідність до європейських стандартів усіх сфер діяльності, вважаємо актуальним провести ґрунтовний аналіз розвитку саме незабезпеченого споживчого кредитування в Україні та країнах Східної Європи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних умовах розвитку ринку фінансових послуг питання забезпечення високих темпів розвитку кредитного ринку є актуальними та активно досліджуються як вітчизняними, так і закордонними науковцями, з-поміж яких: В. Вовк, В. Лагутін, Г. Мелкадзе, Г. Миськів, Joachim Jungherr. Проблема споживчого кредитування висвітлена в наукових працях таких науковців: Дж. Блек, О. Бондар, А. Мороз, І. Охрименко, К. Хігінс, М. Туган-Барановський. Безпосередньо дослідженням питання сутності незабезпечених споживчих кредитів досліджуються в наукових роботах таких учених, як Н. Аггарвал, М. Дженкіс, М. Дубина, С. Кудряшов, С. Нікастро та ін.

Виділення недосліджених частин загальної потреби. Проте в переважній більшості наукових робіт основна увага науковців фокусується на вивченні теоретичних аспектів та аналізі показників споживчого кредитування загалом і ролі такого виду кредитування в розвитку банківської системи України. Водночас недостатньо вивченими залишаються питання розвитку незабезпеченого споживчого кредитування в Україні та інших країнах світу.

Мета статті. Основною метою статті є комплексне дослідження сучасного стану розвитку незабезпеченого споживчого кредитування в країнах Східної Європи.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні незабезпечене споживче кредитування перебуває в процесі свого динамічного розвитку, що проявляється не тільки в зростанні обсягів таких кредитів, а й у постійному розвитку самого виду кредитування, появі нових видів кредитних продуктів, шляхів комунікацій позичальників та кредиторів, доступності таких позик для клієнтів і т. ін.

Загалом незабезпечені споживчі кредити можна розглядати як сукупність відносин між кредитною установою та фізичними особами у процесі надання позики в національній грошовій одиниці на придбання споживчих товарів тривалого користування або на фінансування споживчих потреб позичальника на умовах, які зазначено у складеному в письмовій формі кредитному договорі, та з урахуванням дотримання принципів строковості, платності, цільового використання та повернення [3].

Важливо зауважити, що банківський кредит відіграє важливу роль у розвитку національної економіки – позикові кошти використовуються для збільшення основних фондів та сприяють збільшенню обсягів запасів і витрат, що необхідні для розширення виробництва й реалізації продукції [1]. Саме тому уряди більшості розвинутих країн світу зацікавлені в розвитку банківської системи, яка має здатність продукувати кредитні ресурси для використання всіма економічними суб'єктами, використовуючи різні види та механізми надання позик.

Таким чином, враховуючи сутність незабезпеченого споживчого кредитування, можливо виділити основні переваги впливу такого виду кредитів на розвиток національної економіки, а саме:

- 1) розвиток та вдосконалення структури виробництва споживчих товарів;
- 2) надання кредитів забезпечує організацію та обслуговування руху капіталу – його залучення, акумуляцію та перерозподіл у ті сфери виробництва, які мають дефіцит капіталу;
- 3) підвищення рівня життя населення та рівня задоволення його потреб;
- 4) створення передумов для формування нових споживчих потреб, що позитивно позначається на зростанні суспільного виробництва;
- 5) подолання соціальної нестабільності та напруги в суспільстві. Забезпечення гідними умовами проживання та достатній рівень споживання приводить до поліпшення здоров'я нації, підвищуючи працездатність населення, а можливість придбати бажані споживчі товари чи послуги робить населення більш психологічно стійким [2, с. 72-73].

Проте важливо враховувати, що розширення обсягів незабезпечених споживчих кредитів, тимчасово форсуючи зростання виробництва і створюючи видимість високої кон'юнктури, у кінцевому підсумку може сприяти виходу виробництва за межі платоспроможного попиту населення, наростанню надвиробництва й загостренню економічних криз [15, с. 24].

На сьогодні незабезпечене споживче кредитування набуло широкого поширення в суспільстві й досить важко уявити будь-яку розвинену країну, у якій населення не використовує кредитні картки або не купує споживчі товари в кредит. У цьому випадку не є й винятком Україна – практично кожен вітчизняний комерційний банк у тому чи іншому вигляді надає зазначений вид кредитування населенню. До кроків, які застосовують ці установи, можемо віднести такі:

- 1) диджиталізація банківської сфери – активне впровадження онлайн-банкінгу, що дозволяє клієнту отримати кредитні кошти швидко та дистанційно без безпосереднього відвідування структурних підрозділів банку;
- 2) створення нових кредитних продуктів – впровадження нових видів кредитних карток з різними умовами обслуговування, що орієнтовано на різні групи потенційних позичальників, нові умови кредитування, наприклад, перекредитування на більшу суму з одночасним зниженням кредитної ставки по новому кредиту тощо;
- 3) поглиблення співпраці банківських установ з магазинами або безпосередньо виробниками продукції – такий підхід дозволяє банкам без залучення додаткового персоналу збільшувати обсяги незабезпеченого споживчого кредитування та одночасно рекламувати свою діяльність. Прикладом цього є кредитування в магазинах електроніки, коли безпосередньо співробітник магазину заповнює заявку клієнта на кредит і надсилає її одночасно до кількох банків, які паралельно її розглядають та приймають рішення;

4) створення максимально комфортних умов користування кредитом для клієнта – відкриття та закриття кредиту без відвідування відділення банку, велика кількість каналів внесення платежів по кредиту, інформування за допомогою смс-повідомлень або сповіщень через мобільний додаток банку, безкоштовна видача кредитної картки разом із дебетовою тощо;

5) зниження вимог до позичальників – здебільшого для того, щоб отримати відносно невелику суму кредиту клієнту достатньо мати лише стабільний та достатній для погашення позики періодичний дохід. Раніше ж для отримання кредиту були необхідними обов'язкові умови, такі як офіційне працевлаштування, надання довідки про доходи тощо;

б) підвищення конкурентоспроможності з небанківськими фінансовими установами – зростання популярності фінансових компаній, кредитних спілок та ломбардів обумовлює банки до розвитку свого незабезпеченого споживчого кредитування з метою збереження та подальшого нарощення як його обсягів, так і своєї клієнтської бази.

Проведемо тепер гуртований аналіз розвитку незабезпеченого споживчого кредитування в країнах Східної Європи, а саме: Болгарії, Угорщині, Молдові, Польщі, Румунії, Чехії та Словаччини і в деяких найбільш розвинутих країнах світу – Німеччині та США. Відповідна статистична інформація представлена в табл. 1.

Загалом оцінюючи весь обраний період аналізу з табл. 1, бачимо, що сума незабезпечених споживчих кредитів в Україні за 2011-2021 рр. зменшилась на 5,12 млрд євро, або на 42,38 %. У 2011-2013 рр. Україна мала найбільші значення суми незабезпечених споживчих кредитів і посідала за цим показником 3-є місце з-поміж усіх країн Східної Європи у 2011-2012 рр., поступаючись лише Польщі та Румунії, а за підсумками 2013 року, випередивши останню, обіймала 2-е місце й мала найбільшу суму незабезпечених споживчих кредитів за весь період аналізу. З початком політичної кризи та воєнних дій в Україні у 2014-2016 рр. сукупна сума досліджуваного виду кредитування скоротилася на 71,58 % порівняно з піковим 2013 роком і становила 12,56 млрд євро за підсумками 2016 року. Причому це скорочення відбувалося не тільки за рахунок обмеження обсягів незабезпеченого споживчого кредитування, а й через значну девальвацію національної валюти (загалом за період 2014-2016 рр. гривня знецінилась більше ніж у 2,5 раза).

Згідно з даними у табл. 1 починаючи в 2017-2021 рр. почалося поступове зростання сукупної суми незабезпечених споживчих кредитів в Україні. У кожному з років за цей період, крім 2020 року, спостерігається зростання цього показника. Його зменшення у 2020 році пов'язано з двома факторами – карантинними заходами через пандемію коронавірусу та черговим падінням валютного курсу гривні. Проте у 2021 році сукупна сума незабезпечених споживчих кредитів знову зросла й за підсумками року становила 6,96 млрд євро, що є найвищим значенням у посткризовий період, починаючи з 2014 року.

Таблиця 1

Сукупна сума незабезпечених споживчих кредитів в різних країнах світу, млрд. євро

Країна	Рік										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Україна	12,08	11,79	12,56	7,02	4,00	3,57	3,64	4,78	6,73	4,93	6,96
Болгарія	4,66	4,59	4,65	4,59	4,46	4,44	4,68	5,26	6,35	6,59	7,32
Угорщина	3,91	3,70	3,48	3,01	2,72	2,74	-*	-	8,66	9,90	11,46
Молдова	-	-	-	-	-	0,16	0,20	0,26	0,35	0,36	0,52
Польща	36,55	39,20	39,99	40,97	43,75	44,56	50,72	51,78	54,39	49,77	50,75
Румунія	14,34	13,11	11,98	12,15	11,71	11,52	11,55	12,42	12,57	12,12	12,52
Словаччина	4,62	4,80	4,98	5,36	5,88	6,58	7,19	8,05	8,21	7,85	7,28
Чехія	7,67	7,77	7,15	7,01	7,82	8,18	9,02	9,49	10,31	10,08	11,32
Німеччина	-	-	-	221,84	224,56	231,15	236,73	232,20	237,46	237,04	233,89
США	2120,77	2206,82	2242,13	2733,68	3125,82	3456,07	3191,78	3486,93	3734,82	3425,72	3896,47

* - деякі статистичні дані відсутні в офіційних звітах.

Джерело: розраховано автором на основі [5-14; 16].

Зі статистичних даних, наведених у табл. 1, бачимо, що серед країн Східної Європи Україна посідає передостаннє місце за сумою виданих банками незабезпечених споживчих кредитів, випереджаючи за цим показником лише Молдову за підсумками 2021 року. Найближчими країнами за значенням цього показника до України є Словаччина та Болгарія.

Лідером регіону Східної Європи за сумою виданих банками незабезпечених споживчих кредитів є Польща, у якої цей показник значно перевищує аналогічні показники інших країн у кожному році протягом 2011-2021 рр. В інших країнах Східної Європи, крім Румунії, згідно з табл. 1, за проаналізований період спостерігалось зростання сукупної суми незабезпечених споживчих кредитів. Найбільше зростання показника за 2011-2021 рр. було зафіксовано в Угорщині та Молдові – у 2,93 та 3,25 раза відповідно. У Болгарії, Польщі, Словаччині та Чехії за цей період сукупна сума незабезпечених споживчих кредитів зростала більш помірними темпами – на 57,08; 38,85; 57,58 та 47,59 % відповідно. У свою чергу, в Румунії цей показник навпаки зменшився на 12,69 % порівняно з початком періоду. З даних табл. 1 бачимо, що на відміну від інших країн Східної Європи в Румунії сума незабезпечених споживчих кредитів зменшилась, проте не зазнавала великих коливань за обраний період і перебувала приблизно на однаковому рівні – середнє значення показника за 2011-2021 рр. становить 12,36 млрд євро. Зважаючи на викладене вище, можемо припустити, що наведена сума є прийнятною для банківської системи Румунії, і банки не прагнуть значним чином обмежувати або розширяти зазначений вид кредитної діяльності, а такі коливання показника пов'язані зі зміною стратегій банків та структурною перебудовою їхніх активів, оскільки за аналізований період сукупні активи банківської системи Румунії зросли на 58,67 %.

Окремо важливо зауважити, що відповідно до результатів аналізу можемо констатувати, що коронакриза, яка мала доволі деструктивний вплив на українську економіку, не мала такого руйнівного впливу на розвиток досліджуваного виду кредитування в інших країнах Східної Європи. Причиною такої ситуації може бути як те, що карантинні заходи виявилися надто жорсткими та неефективними з економічного погляду в Україні, так і те, що досі залишається висока частка людей, які з різних причин не схильні до купівлі товарів через Інтернет, до того ж на умовах кредиту.

Проаналізуємо тепер розвиток незабезпеченого споживчого кредитування в країнах за найбільш розвинутим ринком кредитних послуг, а саме в США та Німеччині. В обох країнах за обраний аналізований період спостерігалось зростання сукупної суми незабезпечених споживчих кредитів, проте це збільшення показника мало різний характер. У Німеччині воно було помірним і супроводжувалось коливаннями його значення, зокрема в останні роки, коли сукупна сума незабезпечених споживчих кредитів змен-

шилася. У США, навпаки, таке зростання було доволі стрімким і, за винятком 2017 та 2020 років, не зазнало негативної динаміки його значення. Загалом за підсумками 2021 року в Німеччині досліджуваний показник збільшився на 5,43 % порівняно з 2014 роком (перший рік з обраного періоду, коли наявні необхідні статистичні дані в офіційних джерелах), а в США – на 83,73 % порівняно з 2011 роком.

В обраних для аналізу найрозвиненіших країнах сума виданих незабезпечених споживчих кредитів значно перевищує будь-яку з країн Східної Європи. Наприклад, порівняно з лідером регіону Польщею значення цього показника в Німеччині вище у 4,61 раза, а в США – у 76,77 раза за підсумками 2021 року. Така тенденція свідчить не тільки про більші обсяги сфери споживчого кредитування в США та Німеччині, а й більшою мірою про значну розвиненість їхніх національних економік порівняно з країнами Східної Європи.

Хоча сукупний обсяг незабезпечених споживчих кредитів демонструє деякою мірою ступінь розвитку цього виду кредитування та загалом банківського сектору, проте цей показник не є цілком об'єктивним для проведення компаративного аналізу між країнами, оскільки не враховує об'єктивні умови його формування, наприклад, кількість населення, яке потенційно може користуватися цим видом позик. Враховуючи це, розрахуємо суму незабезпечених споживчих кредитів, які припадають на 1 особу по кожній з обраних країн. Важливо зазначити, що цей розрахований показник не відображає ступінь закредитованості населення, оскільки не враховує дохід населення, а просто відображає поширеність незабезпеченого споживчого кредитування в кожній країні. Результати дослідження представлено в табл. 2.

З розрахованих у табл. 2 показників можемо констатувати, що Україна посідає останні місця з-поміж країн Східної Європи за сумою незабезпечених споживчих кредитів на 1 особу. Причому така ситуація характерна як і для докризового пікового періоду розвитку досліджуваного виду кредитування в 2011-2013 рр., так і в подальших роках. Загалом за 2011-2021 рр. цей показник в Україні зменшився на 36,36 %.

Незважаючи на те, що Україна обіймала передові позиції і переважала за сукупною сумою наданих незабезпечених споживчих кредитів деякі країни Східної Європи в 2011-2013 рр., у розрахунку на 1 особу населення в Україні припадає значно менша сума досліджуваних кредитів. Така ситуація пояснюється тим, що Україна має найбільшу кількість населення серед усіх обраних країн Східної Європи, проте лише незначна його частина користувалася незабезпеченими споживчими кредитами.

Таблиця 2

Сума незабезпечених споживчих кредитів на 1 особу в різних країнах світу, євро

Країна	Рік										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Україна	264,30	258,59	276,10	163,25	93,36	83,66	85,68	113,08	160,13	118,10	168,21
Болгарія	634,19	628,25	640,06	635,38	621,34	622,90	661,39	748,75	910,26	951,35	1056,73
Угорщина	392,10	372,98	351,76	305,09	276,34	279,19	-	-	886,30	1015,38	1175,13
Молдова	-	-	-	-	-	57,10	72,60	96,01	131,43	137,51	198,62
Польща	960,33	1029,95	1051,26	1077,87	1151,62	1173,56	1335,79	1363,71	1432,45	1311,46	1337,29
Румунія	711,66	653,54	599,60	610,25	590,82	584,77	589,59	637,90	648,94	628,30	649,04
Словаччина	855,87	887,57	920,01	989,11	1084,07	1211,56	1321,93	1477,88	1505,32	1437,99	1333,58
Чехія	730,48	739,30	680,30	665,72	741,23	773,89	851,75	892,76	966,26	942,06	1057,94
Німеччина	-	-	-	2739,44	2748,93	2806,92	2863,90	2800,63	2857,86	2847,67	2809,83
США	6806,07	7030,33	7093,10	8585,68	9746,87	10696,60	9817,84	10669,92	11376,24	10396,72	11825,40

* - деякі статистичні дані відсутні в офіційних звітах.

Джерело: розраховано автором на основі [5-14; 16; 17].

З початком кризи у 2014 році почалося і зменшення показника суми незабезпечених споживчих кредитів на 1 особу в Україні. Відповідно до табл. 2 за 2014-2016 рр. цей показник зменшився на 69,70 % порівняно з 2013 роком. З 2017 року розпочалося поступове зростання цього показника – він зростав кожного року, крім коронакризового 2020 року, протягом 2017-2021 рр. і за цей період він збільшився вдвічі порівняно з 2016 роком. Як і у випадку із сукупною сумою досліджуваних кредитів окреслена тенденція підтверджує початок відродження сфери незабезпечених споживчих кредитів в Україні саме з 2017 року. Проте незважаючи на позитивні тенденції останніх років сума незабезпечених споживчих кредитів на 1 особу в Україні нині залишається значно меншою не тільки порівняно з піковим 2013 роком, а й з 2011 роком.

Відповідно до табл. 2 з досліджуваних країн Східної Європи найближче до України значення показника суми незабезпечених споживчих кредитів на 1 особу має лише Молдова. Дослідження показало, що, як і у випадку із сукупною сумою незабезпечених споживчих кредитів, сума таких кредитів на 1 особу в Молдові значним чином зросла за досліджуваний період – за 2016-2021 рр. показник зріс у 3,48 раза. Згідно з табл. 2 в Україні на 1 особу припадало більше таких кредитів у період 2016-2020 рр., однак попри те, що за підсумками 2021 року сукупна сума таких кредитів в Україні вища за аналогічний показник Молдови у 13,38 раза, на 1 особу в Україні припадає менша сума незабезпечених споживчих кредитів – 168,21 євро в Україні проти 198,62 євро в Молдові. Така тенденція свідчить про стрімкий розвиток та активне нарощення обсягів незабезпеченого споживчого кредитування в Молдові.

В інших країнах Східної Європи, за винятком Румунії, спостерігалось постійне зростання суми незабезпечених споживчих кредитів на 1 особу протягом обраного періоду, а динаміка зміни цього показника ідентична темпам зміни сукупної суми досліджуваного виду позик у відповідній країні. Лідерами Східної Європи за сумою незабезпечених споживчих кредитів на 1 особу є Польща та Словаччина, причому остання переважає. За підсумками 2021 року показник Словаччини дещо менший за показник Польщі – 1338,58 євро проти 1337,29 євро відповідно, але в попередні роки показник Словаччини був більшим. Зазначимо, що наведені країни Східної Європи, крім України та Молдови, є членами ЄС і сума незабезпечених споживчих кредитів на 1 особу в них значно вища як за Україну, так і за Молдову.

Вивчаючи розраховані в табл. 2 показники бачимо, що, як і у випадку із сукупною сумою незабезпечених споживчих кредитів, у Німеччині та США на 1 особу припадає значно більша сума таких позик у порівнянні з будь-якою з країн Східної Європи протягом усього аналізованого періоду. Загалом за обраний період в обох країнах цей показник зріс на 2,57 % у Німеччині та на 73,75 % – у США і за підсумками 2021 року становив 2809,83 євро 11 825,40 євро відповідно. Такі великі значення показника в цих країнах пояснюються тим, що вони є потужними світовими фінансо-

вими центрами, що дозволяє акумулювати великі суми банківських активів. Разом з цим обидві країни характеризуються високим ступенем економічного розвитку, що забезпечує високий рівень рівня життя та доходів їхніх громадян, які не бояться брати позики, оскільки абсолютно впевнені, що зможуть їх погасити в майбутньому.

Окремо хотілося б надати характеристику високим значенням показника незабезпечених споживчих кредитів на 1 особу в США, які істотно вищі за аналогічні показники інших обраних нами країн. Ця особливість пов'язана з тим, що в США завжди існує велика кількість комерційних банків. Уряд країни довгий час забороняв їм виходити на національний рівень і навіть у найскладніші часи замість кількох великих банківських установ у різних штатах працювали тисячі дрібних банків, які не мали права відкривати свої філії в інших штатах. На сьогоднішній день у США залишається досить велика кількість банків (наприклад, станом на початок 2020 року – 5177 банків), які конкурують між собою у сфері кредитування (різні умови бонусів, кеш-беку, пільгових умов отримання позики тощо), що формує конкурентне поле надання фінансових послуг і сприяє підвищенню якості таких послуг для клієнтів цих установ. Також така ситуація сприяла тому, що в більшості громадян існує декілька кредитних карток, які емітовані різними банками [4].

Висновки та пропозиції. Враховуючи результати проведеного компаративного аналізу розвитку незабезпеченого споживчого кредитування в країнах Східної Європи, можемо констатувати, що Україна посідає 3-поміж усіх країн останнє місце за обсягами виданих банківськими установами незабезпечених споживчих кредитів і значно відстає не тільки від найрозвиненіших країн, а й від інших країн Східної Європи. Така ситуація пов'язана як з особливостями розвитку вітчизняного ринку фінансових послуг, можливостями банківських установ надавати такі позики, досить частим погіршенням умов соціально-економічного забезпечення населення, зниженням доходів громадян, складністю правильно оцінити кредитні ризики та ін. Проте досвід країн Східної Європи свідчить, що нормалізація економічної ситуації в країні, зважена політика центрального банку щодо поступового здешевлення кредитних ресурсів банківських установ сприяє розвитку ринку кредитних послуг і, відповідно, зростанню обсягів незабезпеченого споживчого кредитування.

Список використаних джерел

1. Александрова М. М. Гроші. Фінанси. Кредит: навч.-метод. посіб. / М. М. Александрова, С. О. Маслова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: ЦУЛ, 2002. – 336 с.
2. Бондар О. П. Банківське споживче кредитування населення / О. П. Бондар // Науковий вісник: Фінанси банки, інвестиції. – 2009. – № 4. – С. 68-83.
3. Дубина М. Сутність та основні риси незабезпеченого споживчого кредитування / М. Дубина, А. Кравченко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2021. – № 3(27). – С. 165-175.
4. Кредитные карты в США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.svoi.us>.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Федеральної резервної системи США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.federalreserve.gov>.
7. Офіційний сайт центрального банку Болгарії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bnb.bg>.
8. Офіційний сайт центрального банку Молдови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bnm.md>.
9. Офіційний сайт центрального банку Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bundesbank.de>.
10. Офіційний сайт центрального банку Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nbp.pl>.
11. Офіційний сайт центрального банку Румунії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bnr.ro>.
12. Офіційний сайт центрального банку Словаччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nbs.sk>.
13. Офіційний сайт центрального банку Угорщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mnb.hu/en>.
14. Офіційний сайт центрального банку Чеської Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cnb.cz/en>.
15. Шаповал О. А. Управління ризиками банківського споживчого кредитування : дис. ... канд. екон. наук / Київський національний торговельно-економічний університет. – К., 2017. – 261 с.
16. Exchange Rates UK – Compare Live Foreign Currency Exchange Rate & History [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.exchangerates.org.uk>.
17. Population, total. The World bank data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>.

References

1. Aleksandrova, M.M. (2002). *Hroshi. Finansy. Kredyt [Money. Finances. Credit]*. TsUL.
2. Bondar, O.P. (2009). Bankivske spozhyvche kredytuvannia naseleattia [Bank consumer lending to the population]. *Naukovyi visnyk: Finansy banky, investytsii – Scientific Bulletin: Bank Finances, Investments*, (4), 68-83.
3. Dubyna, M., Kravchenko, A. (2021). Sutnist ta osnovni rysy nezabezpechenoho spozhyvchoho kredytuvannia [The essence of the unsecured consumer lending market, its structure and main subjects]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, 3(27), 165-175.
4. *Kreditnie karti v SSHA [Credit cards in the USA]*. <https://blog.svoi.us>.
5. Ofitsiyni sait Natsionalnoho banku Ukrainy [The official web-site of the National Bank of Ukraine]. (2022). <https://bank.gov.ua>.
6. Ofitsiyni sait Federalnoi rezervnoi systemy SShA [The official web-site of the Federal Reserve Board]. (2022). <https://www.federalreserve.gov>.
7. The official web-site of the Bulgarian National Bank (2022). <https://www.bnb.bg>.
8. Ofitsiyni sait tsentralnoho banku Bolharii [The official web-site of the National Bank of Moldova]. (2022). <https://www.bnm.md>.
9. Ofitsiyni sait tsentralnoho banku Nimechchyny [The official web-site of the Central bank of the Federal Republic of Germany]. (2022). <https://www.bundesbank.de>.
10. Ofitsiyni sait tsentralnoho banku Polshchi [The official web-site of the National Bank of Poland]. (2022). <https://www.nbp.pl>.
11. Ofitsiyni sait tsentralnoho banku Rumunii [The official web-site of the National Bank of Romania]. (2022). <https://www.bnr.ro>.

12. Ofitsiyni sait tsentralnoho banku Slovachchyny [The official web-site of the National Bank of Slovakia]. (2022). <https://nbs.sk>.

13. Ofitsiyni sait tsentralnoho banku Uhorschchyny [The official web-site of the Hungarian National Bank]. (2022). <https://www.mnb.hu/en>.

14. Ofitsiyni sait tsentralnoho banku Cheskoi Respubliky [The official web-site of the Czech National Bank]. (2022). <https://www.cnb.cz/en>.

15. Shapoval, O.A. (2017). *Upravlinnia ryzykamy bankivskoho spozhyvchoho kredytuvannia [Bank consumer lending risk management]* [PhD dissertation, Kyiv National University of Trade and Economics].

16. Exchange Rates UK – Compare Live Foreign Currency Exchange Rate & History. (2022). <https://www.exchangerates.org.uk>.

17. Population, total. The World bank data. (2022). <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>.

Отримано 30.04.2022

UDC 336.77:330.567.22

Andrii Kravchenko

PhD Student of the Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: kravchenko9746@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1001-660X>

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF UNSECURED CONSUMER LENDING IN THE COUNTRIES OF EASTERN EUROPE

Today, unsecured consumer lending is one of the main elements of the credit market in developed countries. The growth of its popularity in developed countries is due to both the increase in the volume of such loans by banking institutions and the simultaneous growth of the population's demand for unsecured consumer loans.

The article analyzes and compares the indicators of the volume of unsecured consumer lending in Ukraine and Eastern European countries such as Bulgaria, Hungary, Moldova, Hungary, Poland, Romania, Slovakia and the Czech Republic. This analysis is relevant because most of the countries of Eastern Europe are full members of the European Union with a developed economy and banking system. The indicators of unsecured lending of other developed countries - the USA and Germany - were also given for comparison. The total amount of unsecured consumers in the banking system and the amount of unsecured consumer loans per person were chosen as indicators for comparing countries.

In addition, the article provides a definition of unsecured consumer lending. The main advantages of the development of unsecured consumer lending for the growth of the country's national economy are highlighted and described. The reasons for the growing popularity of unsecured consumer lending in developed countries were investigated and characterized.

The conducted analysis made it possible to conclude that Ukraine is in the last place in terms of unsecured consumer lending in its region and significantly lags behind not only the most developed countries, but also all the countries of Eastern Europe, except for Moldova. This situation is connected both with the insufficiency of total bank assets for the expansion of unsecured consumer lending, and with the fact that any lending still remains a rather risky activity and banks are forced to set strict requirements for potential borrowers.

Keywords: lending; unsecured consumer credit; economy; banking system; Eastern Europe; credit market.

Table: 2. References: 17.